

DSO - Concertagenda voorjaar 2002

W.A. Mozart - Ouverture Die Zauberflöte
Richard Strauss - Vier letzte Lieder
Gustav Mahler - Adagietto uit Symfonie nr.5
Franz Liszt - Les Préludes

Voorjaarsconcert DSO *) o.l.v. Carl Brainich. Soliste Dorothy Grandia (sopraan).

Za. 25 mei 2002, 20.15, Oude Kerk, Herenstraat, Rijswijk

Za. 1 juni 2002, 20.15, Hofkerk, C. vd Lindenstraat, Delft
Beide concerten toegang €10,00 (65+/18- €8,00).

Voorverkoop via email kaartverkoop@hetdso.nl of VVV-Delft.

verwacht verwacht verwacht verwacht verwacht verwacht verwacht verwacht

Vicenzo Bellini - La sonnambula

Die Delftsche Sanghers, Voornes Mannenkoor en Helvoets Dameskoor o.l.v. Lukas Groen met begeleiding door DSO.

Do. 7 november 2002.

Voor de komende seizoenen staan o.m. de volgende werken op de planning.

Georges Bizet - Suites Arlésiennes 1 & 2, **Edouard Lalo** - Celloconcert, **César Franck** - Le chasseur maudit, **Johannes Brahms** - Symfonie nr. 4, Hongaarse Dansen, **Béla Bartók** - Altvioolconcert, **Vaughan Williams** - Tubaconcert, **Bedrich Smetana** - Ma Vlast met Die Moldau.

*) Eigen DSO-concerten zijn vrij toegankelijk voor donateurs.

Adressen Delfts Symphonie Orkest

Internet: <http://www.hetdso.nl>

E-mail: bestuur@hetdso.nl

Telefoon:

Richard Strauss en zijn Vier Letzte Lieder

Richard Strauss werd geboren op 11 juni 1864 als zoon van een eerste klas hoornist. Aanvankelijk maakte hij naam met zijn symfonische gedichten Don Juan (1888), Tod und Verklärung (1889), Till Eulenspiegel (1895) en Also sprach Zarathustra (1896). Zijn opera's Salome (1905), Elektra (1909) en Der Rosenkavalier (1911) bezorgden hem grote roem en zijn prachtige liederen werden wereldwijd uitgevoerd. Ook was hij befaamd als dirigent.

Strauss woonde teruggetrokken met zijn familie in een fraaie villa in Garmisch. Toen op 30 januari 1933 Hitler aan de macht kwam, was Richard Strauss al een oude man en wereldberoemd. Maar terwijl de meeste andere cultuurdragers Nazi-Duitsland verlieten, bleef Strauss er wonen en werd al spoedig door het regime voor propaganda gebruikt: hij werd benoemd tot voorzitter van de Reichsmusikkammer. Toen Toscanini in 1934 weigerde naar Bayreuth te komen voor het dirigeren van Wagners Parsifal nam Strauss zijn plaats in en ook verving hij Bruno Walter toen deze niet meer welkom was. Toch was Strauss bepaald geen nazi en zijn contacten met het regime waren vaak zeer gespannen.

Richard Strauss had in het verleden een uiterst vruchtbare samenwerking gehad met de dichter/schrijver Hugo von Hofmannsthal, hetgeen geresulteerd had in een aantal belangrijke opera's. Na diens dood in 1929 was Strauss op zoek geweest naar een nieuwe librettist. Die leek hij gevonden te hebben in de schrijver Stephan Zweig, met wie hij samen een comédie van Ben Johnson bewerkte tot de opera 'Die schweigsame Frau'. Bij de première in 1935 kwam het tot een grote rel, want de autoriteiten tolereerden de naam van de joodse Stephan Zweig niet op de affiche. Strauss was woedend en maakte veel stampeij, waarna het regime bakzeil haalde. Maar verdere samenwerking tussen Strauss en Zweig was niet meer mogelijk. In een brief aan Zweig neemt Strauss duidelijk afstand van de nazi-ideologie: hij maakt geen verschil tussen mensen vanwege ras, doch onderscheidt slechts mensen met en mensen zonder talent. Dat hij in Bayreuth Toscanini verving deed hij slechts om het festival, dat hem dierbaar was, te helpen. Deze brief werd door de Gestapo onderschept. Alle verdere voorstellingen van

‘Die schweigsame Frau’ werden verboden en Strauss moest het voorzitterschap van de Reichsmusikkammer opgeven. Toch kreeg en aanvaardde hij de opdracht om de Olympische hymne voor de spelen van 1936 te Berlijn te componeren.

Het feit dat Strauss in Nazi-Duitsland bleef zette veel kwaad bloed bij andere kunstenaars, die wel uit Duitsland waren vertrokken. Een van de redenen voor Strauss is misschien geweest dat hij door te blijven zijn joodse schoondochter kon beschermen, maar het lijkt ook of hij, zoals zoveel Duitsers, veel te naïef is geweest en het verderfelijke karakter van het regime niet tijdig heeft ingezien.

Na de oorlog werd de toen tachtigjarige Strauss zwaar gestraft voor zijn houding tijdens de Hitlertijd. In september 1945 moest hij zijn kinderen en kleinkinderen in Garmisch achterlaten om in ballingschap te gaan leven in Zwitserland. Zijn inkomsten uit de auteursrechten werden bevroren en hij moest van een bescheiden toelage, net genoeg om de hotelrekeningen voor hem en zijn vrouw te betalen, rondkomen. Hij was diep geschokt door het feit dat zijn wereld in puin lag: de Duitse steden, operagebouwen en concertzalen, waar hij gewerkt en triomfen gevierd had.

Op 11 oktober 1945 nam het echtpaar Strauss zijn intrek in het hotel Verenhof te Baden, waar Strauss voor de oorlog al had verbleven en in de bij het hotel horende kuurinrichting was behandeld voor artrose in de schouder, een typische dirigentenkwaal. Toevallig verbleef daar ook de dichter Hermann Hesse, die een heel andere houding t.o.v. de nazi's had aangenomen en weigerde het echtpaar Strauss te ontmoeten. Pas twee jaar later zou Strauss de gedichten van deze Hermann

Hesse leren kennen en uitkiezen voor drie van zijn Vier letzte Lieder.

Strauss voelde zich zonder twijfel zeer ongelukkig in Zwitserland, ondanks dat de voedselsituatie er vele malen beter was dan in Duitsland. Hij miste zijn kleinkinderen en alles in Garmisch waaraan hij zo gehecht was. Hij beschouwde zijn straf als zeer onrechtvaardig, hij was zich van geen kwaad bewust, en schreef vele brieven aan de autoriteiten om van zijn straf ontheven te worden. Eens per half jaar mocht één van zijn kinderen op bezoek

komen en bij zo'n bezoek zei zijn zoon tegen hem: “Houd eens op met dat klagen en protesteren. Doe nog maar eens iets voor de mensheid en componeer nog eens wat.” Het moet een heftige discussie tussen vader en zoon zijn geweest, want toen een half jaar later zijn schoondochter hem kwam opzoeken, haalde hij uit een bureaulade de vier partituren van de Vier letzte Lieder en gaf ze haar met de woorden: “Dit zijn de partituren die je man besteld

heeft.” Strauss verbond aan zijn laatste werk de voorwaarde dat de liederen pas na zijn dood mochten worden uitgevoerd.

Een gedicht van Eichendorff had Strauss bijzonder aangegrepen, namelijk Im Abendrot, handelend over een oude man en vrouw die na een lang leven samen de dood voelen naderen. Strauss herkende daarin zijn eigen situatie en voltooide te Montreux in mei 1948 een lied op deze tekst. Zijn biograaf Willy Schuh, met wie Strauss regelmatig correspondeerde en die hem ook herhaaldelijk in Zwitserland bezocht, had hem aangeraden de gedichten van Hermann Hesse te lezen. In het hotel Saratz te Pontresina schrijft Strauss in de zomer van 1948 Frühling en Beim Schlafengehen en in hotel Montreux Palace te Montreux in september 1948 September, drie liederen op tekst van deze dichter.

Eind 1948 wordt Strauss geheel vrijgesproken en kan hij weer over zijn auteursrechten beschikken. Maar hij moet geopereerd worden aan zijn nieren en pas als hij daar geheel van is hersteld kan hij op 10 mei 1949 naar Garmisch terugkeren. Zijn 85ste verjaardag wordt daar uitvoerig gevierd, waarbij Strauss zelfs nog een klein stukje uit Der Rosenkavalier dirigeert. Op 8 september 1949 sterft hij een vredige dood. Zijn vrouw Pauline overleeft hem slechts enkele maanden.

De Vier letzte Lieder zijn voor het eerst uitgevoerd op 22 mei 1950 in Londen onder leiding van Wilhelm Furtwängler met de beroemde Wagnersopraan Kirsten Flagstad als soliste.